

Diplomová práce

ZTRÁTA MÍSTA

Autor: Bc. Zora Pištěcká

Vedoucí práce: Mgr. Martin Nitsche, Ph.D

Oponent: Ing. arch. Mgr. Marie Pětová, Ph.D.

Posudek oponenta:

Předložená diplomová práce Bc. Zory Pištěcké se zabývá otázkou „ztráty místa“. Téma představuje nejprve v konkrétní podobě, která je nám všem zkušenostně patrně nejznámější - tedy jako problém moderní architektury. Následně se přesouvá na pole základních ontologických úvah a daný problém ukazuje jako záležitost daleko zásadnější – totiž jako jistou podobu vztahu člověka a světa.

Hned na počátku je třeba říci, že jde o práci výbornou jak po stránce formální, tak zejména obsahové. Jasná strukturace textu i nezbytné výkladové vsuvky pomáhají čtenáři sledovat tematizaci zvolené problematiky „ztráty místa“ nejen v diskursu relativně přístupném a srozumitelném – tj. na poli teorie architektury, ale i na rovině velmi obtížných ontologických úvah Martina Heideggera.

Pro první přiblížení daného tématu zvolila autorka pojetí norského teoretika architektury Christiana Norberga-Schulze. Jeho definici místa chápe jako „přechod mezi klasicky chápanou prostorovostí“ ve smyslu trojrozměrné souvislosti předmětů (tedy pojetím matematicko-fyzikálním, ale v podstatě i všeobecně přijímaným a běžným) „a prostorovostí promyšlenou z hlediska filosofie.“ Takto bezpochyby pozici Norberga-Schulze vidět lze, nicméně je to dáno právě tím, že sám z Heideggera - který autorce reprezentuje onen filosofický pohled - záměrně vychází a jako ke svému zdroji se k němu také hlásí. Ne vždy se však pohybuje zcela v jeho intencích, což autorka velice správně zachycuje, a to jak pokud jde o chápání samotného pojmu *místa*, tak pokud jde o metodu, kterou si pro teorii architektury předsevzal – totiž *fenomenologii*. (Ostatně explicitně to vyjadřuje též citovaný podtitul Norberg-Schulzovy knihy *Genius loci* - „K fenomenologii architektury“.) Autorka správně odhaluje omezení tzv. „fenomenologického“ přístupu Norberga-Schulze, resp. jistá zjednodušení této metody, s nimiž se setkáváme v řadě popularizačních, ale často i učebnicových textů. Ukazuje, že Norberg-Schulz užívá termín „fenomén“ v podstatě oním běžným (řeceno s Heideggerem „vulgárním“) způsobem, nikoli v přísném fenomenologickém smyslu, a že tudíž ani jeho přístup není v pravém či přísném slova smyslu „fenomenologický“ (a to ani ve smyslu fenomenologie Husserlovy, ani Heideggerovy). Proto také zůstává – jak práce Bc. Pištěcké hezky podtrhuje - u promýšlení vztahu člověka a místa z jeho projevů a nikoli v jeho bytostné struktuře.

Jako vpravdě fenomenologickou (a tzn. ontologickou) pozici předvádí autorka pojetí místa a prostoru u Martina Heideggera. Téma místa a prostorovosti se v jeho pozdních textech stává naprosto klíčovým a jeho promýšlení je jednou podobou či způsobem Heideggerova zachycení vztahu člověka a světa. Jde tudíž o tematiku mimořádně obtížnou, jejíž výklad daleko přesahuje možnosti diplomové práce. Způsob, jak Heidegger *místo* myslí a jak mu rozumí, souvislost s tím, jak chápe *věc*, a význam obojího v jeho koncepci *součtveří* vysvětluje autorka zejména na základě přednášek *Věc* a *Bauen, Wohnen, Denken*. Po mém

soudu jde o výklad srozumitelný a přiměřený, založený nejen na znalosti primárních textů, ale i na dostupné výkladové a interpretační literatuře.

Aby čtenář mohl skutečně porozumět místu jako „oblasti prodlení bytí“ či jako „oblasti rozumění a odkrývání“ (což jsou formulace ze závěrečných kapitol), musela autorka učinit výkladový exkurz k Heideggerovu termínu „dějiny bytí“ (Geschichte des Seyns) a ve stručnosti ukázat základní kroky, které Heidegger na své myslitelské cestě učinil, tzn. vysvětlit, jakými proměnami jeho tázání se po bytí prošlo. Domnívám se, že se jí podařilo tuto velmi obtížnou problematiku vyložit velmi srozumitelně, aniž by se přitom nechala odvést od svého ústředního tématu. Nepochybně zdařilý je výklad souvislosti a zároveň odlišnosti Heideggerova tázání po „smyslu bytí“, „pravdě bytí“ ve významu řeckého ALETHEIA a „místě bytí“, který umožňuje nahlédnout, v jakém smyslu lze chápat *věc* jako *místo* významového prodlení bytí, tedy jako *dějiště vztahu bytí a člověka*. Stejně tak se na základě tzv. Brémského cyklu přednášek podařilo autorce vyjasnit smysl Heideggerova termínu „Gestell“, tak aby mohla z jeho pozice uchopit „ztrátu věci“, resp. místa. A to právě nikoli jako situaci porušení vztahu člověka a konkrétních forem jeho prostředí (tak problematiku traktuje Norberg-Schulz), ale jako v Heideggerově podání hraniční podobu odkrytosti, resp. skrytosti bytí.

Autorka předvedla, že snažíme-li se s Heideggerem uchopit vztah člověka k místu jakožto ne-skrytosti, odhalujeme tím spolu s ním ontologické struktury tohoto vztahu, který pak můžeme zahlédnout jako vpravdě fundamentální, protože „zakládající ostatní typy lidských vztahů“ (srov. závěr 8. kapitoly) – mimo jiné i vztah člověka ke konkrétní podobě jeho prostředí včetně architektonického výrazu. Ukázala tak, že si dokáže na rovině základních ontologických úvah zjednat zázemí i optiku, s níž pak může promýšlet problémy, na které se zaměřuje kulturní a sociální ekologie.

Autorka jednoznačně prokázala, že se s přehledem pohybuje v široké škále Heideggerových textů a že vidí souvislost vybrané problematiky s celkem jeho myšlení. Východiskem dalších úvah nad ztrátou místa by pak mohly být závěrečné kapitoly předložené práce (tj. kap. 7. a 8.), které považuji za nejpřínosnější. Autorka v nich rozlišuje dva způsoby, jak v Heideggerově intencích rozumět místu: totiž chápat je jako „konstituent prostoru“ a jako „oblast prodlení bytí“ (srov. str. 46 či 50). To vidím také jako možný námět diskuse při obhajobě. Spíše na doplnění či jako poznámku k str. 4 („Heideggerova přednáška *Stavět, bydlet myslet*, v níž zřejmě poprvé explicitně vyjádřil, co může znamenat ‘místo’...“) upozorňuji, že „místo“ charakterizované vhodností či patřičností v celku a kontextu obstarávané souvislosti - tedy nikoli jako určité tři prostorovými souřadnicemi, se objevuje již v 22. § Heideggerova *Bytí a času*. Jde ale samozřejmě o pozici fundamentálně ontologickou, tedy zásadně odlišný výklad, než jaký nacházíme v pozdních textech, s nimiž autorka pracuje.

Celkově lze říci, že předložený text splňuje všechny nároky kladené na diplomovou práci. Je psán hezkou, kultivovanou češtinou a vybaven poznámkovým aparátem i bohatým seznamem pramenné i sekundární literatury. Práci proto jednoznačně doporučuji k obhajobě a hodnotím jako výbornou (tzn. známkou 1).